

PROLETAREC

LIST ZA INTERESE DELAVSKEGA LJUDSTVA.

Štev. 7 (No. 7).

Chicago, Julij, 1906

Leto I. (Vol. I.)

Od blizo in daleč.

— Na Norveškem je dne 23. maja umrl eden največjih dramatičarjev sedanje dobe, *Henrik Ibsen*. Njegovi spisi imajo svetovno in trajno vrednost.

— V Madridu se je zopet razpočila bomba, kot disakord poroke španskega kralja Alfonza. Bomba je bila namenjena kraljevski dvojici, a telegrafična žica, ob katero je zadela, ji je dala drugo smer, da je zadela, vbla in ranila le druge ljudi, statiste kraljevskih komedij.

Vsak pameten človek, ki človeško čuti, obsoja vsak umor: anarhističen napad, kapitalističen ali justičen umor. Umor je umor in naj ga zvrši kdorkoli ga hoče.

Ali kapitalistično časopisje ima tudi za umore dvojno mero.

O nesramnem kapitalističnem umoru iz zasebnega koristolovstva v premogokopu v Courrieres-u na Francoskem — na stotine vrlih premogarjev, družinskih očetov je bilo umorjenih — je poročalo podkupljivo meščansko časopisje le o nesreči, katero so provzročile naravne sile vsled nepazljivosti premogarjev. O anarhističnem napadu v Madridu je pa isto časopisje takoj pisalo o anarhističnih zvereh. Kakšna razlika? Kakšno protislovje!

Kdor je proti umorom v obče, bode obsodil vsak umor kot nekaj zverskega, kot nekaj, kar dokazuje, da živimo še na nizki stopinji kulture, kakor ga obsojamo mi.

Ali kaj takega pripovedovati meščanskim časnikarjem, pomeni toliko, kakor nositi sove v Atene.

— V blaženi Italiji so orožniki zopet morili v imenu meščanske države in zlatega malika — kapitalizma. Orožniki so streljali na sestradano ljudstvo v Gonnesi, Bonovru in Villasaltu. Fej, takemu početju.

— V sveti Rusiji delajo mnogo predglavice carju, batjuški ruski mušiki — kmetje. Kmetje so spoznali, da jih car in dvorna kamarila vodita za nos, radi tega so sklenili, da proglase sami zemljo za svojo last, na kateri se sedaj šopirijo leni, puhoglavci in oholi grajščaki. Posebno pogumno nastopajo kmetje v mihelevski guberniji. Grajščaki najemajo morilce iz Kavkaza, ker jim deželno orožništvo, ki se rekrutira iz kmečkih sinov, odpuveduje pokorščino.

— Na Švedskem je sodišče obsodilo sedem sodrugov-urednikov so-

cialističnih listov v večmesečno ječo radi protimilitaristične agitacije. Sodr. Bergegrenu je sodišče prisodilo največjo kazen: deset mesecev ječe.

Ali tudi mogotci na Švedskem se bodo kmalu prepričali, da so taka barbarična sredstva najboljša agitacija zoper militarizem. Seve, takrat bode prepozno!

— Na Norveškem so vprizorili postopači in lenuhi vseh narodov veliko komedijo, kakeršno navadni ljudje z lojalnimi možgani imenujejo kronanje kralja.

Na slavnostnem žretju in pijančevanju so bili navzoči zastopniki vseh modrokrvnih evropskih kronanih pridaničev, ki si domišljajo, da je "ljubi bugec" radi tega usvaril Evropo, da lahko žive življenje prostopačev na troške evropskih narodov.

— Iz Rima se poroča veselo vest vsem vernikom. Strmite! V vatiškanski baziliki se je proglasilo svetnicam sestro Terezijo iz Agostina in 16 drugih kamelitaric. Te brunne dušice so ob času tako zvane grozovlade leta 1794 v Parizu obsodili v smrt in jih obglavili. Lojalni zgodovinarji imenujejo vedno ljudsko vlado, ako je zmagala reakcija, grozovlado.

Kleriki so po stari šegi in navadi preiskali koliko dobrih del so nabrale pobožne sestrice že na tem svetu, če je še kaj ostalo od teh dobrih del tudi za druge ljudi-grešnike.

Tudi mi izrekamo tem pobožnim devicam svoje spošto vanje, ker so že na tem svetu skrbale, da imajo velik prebitok dobrih del v računskih knjigah nebeškega vratarja sv. Petra, kateri se sedaj lahko vporabi za grešnike. Ali že danes z žalostjo konstatiramo, da bode ta prebitok dobrih del kmalu pošel, ker verni katoličani žive preveč nekrščansko in "sveti oče" in njegovi služabniki bodo morali kmalu v potu svojega obraza iskati novih svetnikov in svetnic.

— Znani verski slepar Aleksander Dovie, prvi apostol prve krščanske katoliške vere, je kot priča z zamaknenim obrazom pred zveznim sodnikom Laudis-em izjavil: "Med menoj in nebom obstoje tajne zveze."

Neumorno delavni veliki "čarovnik" je kvasil potem sodniku o čudeznih prikaznih, obrazih in duhovih, da je prejemal ob pravem času svarila iz neba itd.

Ujeti roparski morilci, ako ne morejo uteči vislicam, igrajo na-

vadno ulogo pobesnelega človeka, da se izognejo morišču in pridejo v norišnico. Aleksander Dovie igra ulogo osebnega prijatelja boga, s katerim sta pila že bratovščino in se tikata. Morda bodo tudi Dovie-a spoznali norcem, dasiravno bi imel že pred leti prebivati v nekem drugem državnem zavodu. Ali priznati pa moramo vendar nekaj odprto: Ne da se ugnati v kozji rog. Svojo ulogo igra izvrstno in dosledno, dasiravno se mu povsod zvižga in sike. Dozdevni prerok je glede značaja popolnoma podoben kakemu staremu, zakrknemu hudodelcu. V človeški družbi, ki bi bazirala na enakih pravicah in dolžnostih, bi bil ta prerok morda koristen član človeške družbe. Tako se je pa ponižal na nivoju siromašnega sleparja, ker vidi, da to še danes precej nese.

— Pred vsakim preobratom so bogatini živeli v razkošnosti, razsipnosti; siromaki pa v grozni in strašni bedi. Čim bolj razsipne zabave, orgije in bakanale so prirejali bogatini, tembolj so stradali siromaki. Sijajne zabave obglavljenega francoskega kralja Ljudevita so bile začetek njegovega konca; on je praznoval svojo lastno mrtvaško slavnost, ne da bi vedel za to. Bogatstvo je izvleček, katerega se prideluje iz siromakov. Čimbolj se množi, tem brezmočnejši postajajo siromaki, tem večja sta njih beda in stiska. Pač težko je s praznim želodcem gledati, kako se drugi pri polnih skledah maste. Radi tega pravi Erik Muehsam: Godrnjanje želodca je predgrmenje revolucije.

— Epiktet je bil suženj in veliki mislec v stari Grški. Nekega dne mu je njegov gospodar dal zvezati nogi. Kasneje ga je hotel tiran odvezati in vprašal ga je: "Epiktet, hočeš, da razvezem vezi?" On je pa mirno odgovoril: "Ali sem mar zvezan, ko moja duša ni zvezana." Tako nam pripoveduje starogrška anekdota.

Mi, socialisti, katere preganjajo gosposka, milijonarji in tudi revčki na duhu iz vrst proletariata, se iz te pripovedke učimo, da smo svobodni, če tudi smo v ječi, dokler ne morejo vkovati našega duha. In dokler je naša duša svobodna se bomo vzlic preganjanju in ječam borili za svobodo in resnico.

Rdeči Dunaj. Minuli mesec so bile na Dunaju občinske volitve iz četrtega razreda, v katerem volijo vsi 24letni moški, ki se izkažejo, da so že najmanj tri leta na Dunaju in niso dobivali nikake ubož-

ne podpore. Volitve na Dunaju se vrše v znamenju najhujšega absolutizma od strani gospodarjev mesta — krščanskih socialcev. Mestni delavci, katerih je nad petdeset tisoč, so kar komandirani na volišče za krščansko-socialne kandidate. Lueger strogo kaznuje vsakega mestnega uslužbenca, ki bi volil drugače kot on, vsemogočni gospodar Dunaja, zapove. Kljub temu pa zmaguje socialna demokracija ter je jemlje krščanskim socialcem mandat za mandatom. Doslej se imeli socialni demokratje v občinskem zastopu le tri mandate, odslej pa jih bode že sedem.

Kdor ve, kako se "dela" pri volitvah, kjer imajo krščanski socialci vse v rokah, volilne imenike, volilno komisijo — ta lahko presodi znameniti uspeh socialnih demokratov! Kdor pa ve, kako so na Dunaju Luegerjanci postopali, kako krátili delavcu volilno pravo, kako razdeljevali volilne sekcije, kako terorizirali volice, ta mora reči: pri čistih volitvah bi bila večina v rokah socialne demokracije. 97.094 glasov socialno-demokratskih proti 110.750 krščansko-socialnih na Dunaju samem jasno kaže, kam jadra Dunaj! L. 1900 je bilo za socialne demokrate oddano le 61.726 glasov — v šestih letih torej 50% napredek. Socialna demokracija gre zmagoslavno naprej klub oviram in klub vsemu brezmejnemu klerikalnemu nasilju.

Pobje okoli "Komanja", ki spadajo v Bleiweissov zavod na studencu pri Ljubljani, pišejo in kvasijsijo nekaj o kulturi in kako naj bi se vzgajal slov. narod v Ameriki... Če pomislimo, da se bližajo pasji dnovi, ki pacijente takih zavodov spravljajo v vrhunec dilirija, potem jih moramo obžalovati.

Konda pravi, da on sploh nima ničesar proti "Jugosl. soc. Zvezi", "pač pa da ima" — pravi, proti nekaterim od te "Zveze"... Da, Konda Ti si moder! — Mi smo že enkrat konstatirali, da Konda ni bedasti jarac, vzlic temu nam pa še danes tega ne vrjame.

Pane Konda neče imeti "ničesar" proti "Zvezi" (oh, kakšna milost); pa Konda se moti.

Posranska stvar je, ali ima Konda kaj proti "Zvezi" ali ne, kajti "Zveza" ni zasebno podjetje — kot napr. "Glas Svobode" — marveč je socialistična, kar pomeni, da ima nastopati proti vsem sleparjem in humbugarjem, pa naj se že ti kličejo M. V. Konda ali kako drugače. Capito!

MAKSIM GORKI RADNIČTVU CJELOGA SVJETA.

Drugovi radnici!

Borba protiv sramotnog jarma siromaštva, borba je za oslobodjenje svijeta iz okova grubih protuslovlja, u kojima nemoćno i ogorčeno pati cijelo ljudstvo. Vi smjelo pokušavate raskinuti te okove. Vaši neprijatelji nastoje tvrdoglavost, da Vas još čvršće zapletu u svoje mreže. Vaše oružje je britki mač istine a oružje Vaši neprijatelja tupi zalac himbe i laži.

Zasljepljeni bljeskom zlata vjeruju robski u njegovu moć, a ne vide, kako visoki ideal udruženja svijui ljudi u jednu bratsku porodicu slobodnih radnika sve žarče zaplamsuje. Socijalizam, ta religija slobode, jednakosti i bratstva nerazumljiva im je kao glazba gluhoj glavi ili poezija ideotu. Kad gledaju povorke mase naroda na njenom slavobitnom i pobjedonosnom putu k slobodi i svjetlu zamračuju si sami istinu iz straha za svoj mir, i jer kao gospodari života drhću za svoju moć tješeći se iluzornom mogućnošću pobjede nad istinom. Oni kleveću proletarijat, prikazujući kao masu gladne zvjeri koje teže samo za punim jaslama, i koji su za dobar komadić kruha kadri sve uništiti, sve, što se nebi moglo požderati.

Oni pretvaraju religiju i znanost u oruđe za Vaše podjarmliivanje. Oni su stvorili nacionalizam i antisemitizam taj otrov, kojim žele uskočebati Vašu vjeru u bratstvo svijui ljudi. Što više, i sam višnji postoji za buržoaziju samo zato, da zaštiti njihov posjed. Revolucija u Rusiji razbuktila se. Pred Vama kleveću ruski proletarijat, prikazujući ga kao bezsvjesnu elementarnu silu, kao barbaršku hordu, koja je kadra sve razoriti i uništiti i ništa drugo stvarati doli anarhije.

I odmah nakon publikacije manifestata otpočela je zavjera guverjući ga kao bezsvjesnu elementarnu silu, kao barbaršku hordu, koja je kadra sve razoriti i uništiti i ništa drugo stvarati doli anarhije.

Na Vas se eto obraća, jedan čovjek, koji potječe i naroda, koji narod poznaje i do danas njega nije rastrgao sveze s njime. Na Vas se obraća pravi svjedok borbe ruskog proletarijata i taj Vam čovjek veli: Ruski proletarijat bori se podpunno svjetno za političku slobodu, koja mu je potrebna, i manifest od 30. oktobra bila je vlada prisiljena snagom proletarijata. Taj čin nije, kako Vam se priča, djelo milosti, što je car izkazuje narodu, nego znak narodne pobjede — znak istine. Kad bi ovoj vladi dobrobit zemlje ozbiljno ležala na srcu, to bi ona svakako nastojala oko toga, da taj manifest od 30. okt. u čitavoj Rusiji zadobije prisilnu snagu zakona. No vladu, koja je privika samosilnika, koja ne poznaje zakona, rastaće uvijek samojedna briga, briga za njenu vlast, koju neće ni pod koju cijenu napustiti, jer ju s potpunim pravom smatra kao koristonosnu za svoju vlastitu osobu.

I odmah nakon publikacije manifestata otpočela je zavjera guvernera i drugih viših činovnika protiv naroda; zavjera, kojoj je bio cilj dokazati, da ruski narod nije sposoban, da spozna i uživa blagodati političke slobode; prava pravcata urota, koju je kasnije u štampi odtkrio jedan od njeni saučelnika. Posljedica te zavjere bio je barbarški pokolj izmučeni židova i bezbrojna ubijstva, izvršena na revo-

lucionarnoj inteligenciji i radništvu.

Vi ste čitali stim mudrim djelima ruskih vlastodržca. Oni su počinili zločinstva, kojima nema ravnih u povjesti čovječanstva i koje se ne mogu žigosati dovoljno sramotnim nazivom.

Maksim Gorkij prikazuje sada, kako je vlada počam od 30. okt. na čelu sa svojim lažnim državnikom Viteom pokušavala, da revoluciji da karakter anarhije, i da sustavnim povredama već osvojeni narodnih prava zavede narod na oružani otpor. To je petrogradskim anarhistima odozgo djelomično i uspjelo. Admiral Djubasov, koji je došao u Moskvu kao opunomoćeni generalni guverner, javno je i otvoreno izjavio, da drži svojom zadaćom, da opet upostavi autokraciju, koja je manifestom od 30. okt. bila ograničena. Ovdje leži početak moskovskog ustanka.

"No vlada se je gorko prevarila i posljedice svoje zablude teško će okajati. U kasnije doba kad će se jedanput znati, kako je bio maleni broj boraca u Moskvi, divit će se cio svijet, kako je ova neznatna šašica ljudi mogla petnajst dana noć i dan odoljevati tisućama vojništvu: artiljerije, kavalrije i infanterije.

Maksim Gorkij zaključuje svoj poziv:

"Proletarijat je savladan, revolucija je ugušena" — tako kliče od radosti sva naša reakcionarna štampa. No preramda je pretrpio mnogo gubitka. Revolucija ga je ojačala novim nadama, njegovi se redovi neizmjereno uvećali.

Revolucija je iznjela silnu pobjedu nad buržoazijom, koja je morala asno spoznati, tko u rusiji izaziva anarhiju, i u koju je svrhu stvar, tko suzbija anarhiju, i za koje ciljeve se bori. Buržoazija je uvidjela, da proletarijat brani slobodu, koja je i njoj potrebna, slobodu, koju je narod svojom krvlju kupio, a koju mu je vlada željela steti.

Ruska vlada je sa svojom pustoštinom izvojevala pirovu pobjedu. Svojom slabocom i divljačkim izvjerstvom odbila je od sebe na lijevo sve umjerene elemente, a po mome uvjerenju odbijati će ih ona još i više natu stranu.

Konačna pobjeda čeka samo ruski proletarijat, jer je u čitavoj Rusiji samo proletarijat duševno jak. Samo njemu pripada budućnost, jer on jedini posjeduje samopouzdanje.

Ja tvrdim, da je ruska revolucija stvaralački kulturni pokret, da je ona jedina sposobna spasiti Rusiju od političkog rasula, ja tvrdim, da je buržoazija nemoćna i nesposobna za političko stvaranje, i tvrdim, da je u mojoj zemlji njezina vlastita vlada, koja se bavi izključivo time, da štiti svoje interese, koja nema ništa zajedničkog s interesima naroda, ona, koja želi izazvati anarhiju. Sve ovo, što tvrdim, istinito je i tu istinu potvrdit će svojedobno i povjest, samo ako ruški historičari bude poštena ruka, i ako pravednost bude njegova religija.

Zato da živi proletarijat, onaj proletarijat, koji stupa u borbu, da predobije cijeli svijet. Da žive proletarci svijui zemalja, koji su svojim radom stvorili bogatstva svijui naroda, i koji se sada trude, da stvo-

re nov život. Da živi socijalizam ta prava religija radnog naroda.

Pozdrav borcima, pozdrav radnicima svijui zemalja! I neka živi u njima nada u pobjedu istine, u pobjedu pravde.

Da živi čovječanstvo, koje je bratski udruženo u najvišim idealima jednakosti i slobode.

Sporazum ugljokopača i poslodavaca u Ohio.

Na 19. lipnja o. g. sklopljen je i potpisan u Columbusu, Ohio, sporazum između ugljokopača i posjednika ugljokopa. Već slijedećeg je dana krenulo na rad 35.000 ugljokopača, koji su dva mjeseca štrajkovali u svim distriktima države. U istočnom Ohiju moraju se sada odstraniti svi ugljokopači neuništeni. Ugovoreno je, da ugljokopači dobivaju povišicu od 5.88 po sto od plaća godine 1904—1905. Ovaj sporazum vrijedi do 31. ožujka godine 1908.

Djelo carski kronika.

Kako novine javljaju članke o strahovitim djelima ruske vlade protiv revolucijama u bałtičkim pokrajinama koje su poduzete od njes. veljače. Za ovo doba je vojništvo objesilo 18 osoba, ustrelilo 621; 320 je ubijeno kod oružni sukoba; 251, a od toga dvie ženske isšibane, sažgano je 97 seljački domova, dve občinske kuće, četiri škole, 22 grdske kuće i tri klubska lokala.

Medju smaknutima bilo je 18 pučki učitelja i 29 seljački posjeda. U mjesecu siječnju bilo je smaknuto u cjeloj Rusiji 397 osoba. Tako misle reakcionarci ugušiti skoro revoluciju. Kako najnovije vjesti javljaju, vrije ponovno živa agitacija, budi se novi duh, revolucija nije ugušena, već samo prigušena. Javila se o novima revolucionarnim pripremama u cjeloj zemlji. Neko je pukovnija postale su podpuno nepouzdanje. Vlada se boji najviše željeznicaškog štrajka. Pa je poduzela sve mjere, da ga počekom odmah uguši.

Hrvatsko Zanatlijsko Društvo Chicago, Ill.

Društvo je ustrojeno po formi kao t. z. engleski (Union) t. j. da pomaže svojim članovima u bolesti i u drugim spornim slučajevima.

Održava svoje sjednice svake druge nedjelje u mjesecu kod Mladica, 587 Center ave.

Ante Kalesa, predsjednik.
Aleksander Ivčec, tajnik.

NA MJESEČINI.

Podlistak.

Bili smo svi izmoreni, a francuzki parobrod bio je već izmakao pred nama za obzorje. Tri dana je trajalo natjecanje pod ostrim, jakim vjetrom, koji je zviždao oko konopa kao furije i nadimao nabreknuta jedra. A brod se bio nagnuo na lijevi bok i razbijao val za valom i razmećao ih kano pastuh kad poleti niz mlado žito. Ona crna tačka za njom ostajao trag smedja dima, gubeći se pomalo u modrini neba i mora. A kapetan starac siede brade i dobrih pasjih očiju, bio se pomladio i trčao po brodu vičući:

Držmo se, djeco! Ako još dva

dana budemo pred njim — svijeh ću vas u šampanjcu okupati!

I tri dana i tri noći nije nitko spavao. Otimali smo se onoj crnoj tački u danu i onoj crvenoj tački u noći. A one su polako pred nama postajale sve veće. Vjetar je počeo napokon ždavati. A i velika jedra na prva dva jarbula kлокotala su kao ranjena krila. Iz one tačke se razvio ogroman paquebot i plovio ravno našijem tragom. Trud je sav bio zaludu. Kapetan je pušio i šutao; mornari su kleli, a ja sam trčao od jedra do jedra i biesno puhao u njih, dok mi jedna randa nije omjerila čušku. Osjećao sam, da će se onaj kadet na paquebotu narugati sa mnom. Treći dan bila je tišina; jedra se nježila i savijala od nemoći, a za nama su odjekivali mukli udarci mašine, jednolični i ravni, kao jedno ogromno željezno srce. A kad je sunce počelo da tone, parobrod projuri, silan, velik i ohol. Kapetani se pozdravljahu kapama, putnici su pljeskali, a onaj kadet uhvati za konop i pokaže mi ga: tobože neka se uhvatimo da nas vuku. Bilo mi je od biesa da se bacim u more. Potrčah, pograbi trubu i zatulih mu, da se po celom obzorju razlijeće: — A Berlin!

Kapetani se više niese pozdravljali; putnici više niese pljeskali, a kadet je pustio konop. Paquebot je opet pomalo postajao tačkom i izgubio se na obzorju.

Ostadosmo plutajući.

— Što si mu ono kazao? — zapita nostromo.

— Da je svinja — odgovorih.

Bila je pala noć i opet se povratio red na brodu. Bila su baš moja četiri sata slobode. Zamotah se u tendu, jer su noći vlažne na ulazu u toplu zonu. Kraj mene je ležao kormilar. Tone, koji se nije u natjecanju bio ni nimalo zagrijao, nego nas je od toga odvrćao, govoreći da je sve zaludu. Prvi dan što sam došao na brod i čuo njegove riječi, nazvah ga pozitivistom. On reče:

— Jesam li vam govorio, da je utaman. Lako se njima boriti, kad nose vjetar u džepu.

Mjesec je sjao gotovo na zenitu, a bio je pun kao jedna velika tepšija masla. Po moru se prosula njegova svijetla prašina i pod njom se sjajucali vrhovi malih, nestašnih valića. Jedra su iz tiha klopotala, a brod je ležao ponnirući polako, kao konj, kojega boli noga. Daleko na sjeveru zapadale su u moru zadnje tri zvijezde Velike Orse, a na istoku sjajile se neke nove zvijezde i bile su mi kao lica čije sam ime prije poznao, ali sad, kad ih vidim, nije mi stalo za njih. Nove su zvijezde polako izvirale iz mora, a stare, domaće zapadale. Pomislih, kako je gotovo ravno iznad moje kuće ono zvjezdje što sada zapada. A majka je u veće sjedala už prozor i kazivala prstom na ono sedam zvijezda:

— One četiri to su kola, a one tri to su rudo... A vidiš li onu malu zvjezdicu kod one zvijezde po srijedi.

— Vidim. Onu malu, malu?

— E, onu malu. Ono ti je kočijas.

I prošla je jedna godina i prošla je druga godina. A treću godinu opet smo sjedali uz prozor. Ja sam upro prstom u ono sedam zvijezda i kazao njom.

— Majko, vidiš li one zvijezde?
— Vidim.
— Znaš, kako se zovu?
— Znam: kola.
— Kakva kola! Ono ti je "veliki medvjed"! Zašto si ti mene varala, da su ono kola?

— Ona je gledala u zvijezde. Vidio sam, da joj je teško bilo, što me je varala. A ja sam tražio očima onu malu zvijezdu, onoga kočijaša, i nijesam ga mogao naći. Tada prodje opet jedna godina, a mene počne hvatati strah, da ne oslijepim. Majka je vidjela kočijaša, ja ga nijesam mogao da vidim. Ali sam joj zato cijelu večer pripovijedao, kako se sva zvjezdja zovu. Strah se vlačio polako u srce kao lupež. Sve sam se bojao, da baš obnoć ne izgubim vid. Nijesam zatvarao persijane, a kad bih se probudio po noći, odmah sam sjedao na postelji i gledao prema prozoru rastvorenijeh očiju, vidim li, i govorio sam sobom zadovoljno:

— Aha, vidim, vidim.
A polako iz druge sobe netko bos bi se pršuljao i čuo sam nad uhom šapat:

— Spavaš li? Tad bih odgovorio sličnijem šaptom:

— Spaavam.

— A je li ti zi-ima?

— Ni-ije. I nečije bi ruke omotalo oko mojih nogu pokrivač i pokrile me njim po glavi. Za tim bi opet u sobi bilo tiho; a ja sam provirao glavom i zurio u prozor.

I prošla je jedna godina, prošle su dvije, a mi smo opet sjedali uz prozor.

Nebo se osulo zvijezdama, ali nekako mi se činilo, da i — je prije više bilo. Gdje su on druge ostale? Na moru je počivala tišina i u zatonu se ogledao Jupiter, kao velika kaplja voska. Na kući pijucali mali golići lastavičini, a lastavica ih od časa do časa učila životu svojim ozbiljnim glasom. Ja sam majci pripovijedao slavna djela, koja su počinila tri musketijera pod Rochelom. Njoj se najviše svidjao dobri Aramis, ali ja sam volio Atosa. I malo po malo razvila bi se svadja.

— Zašto si ti za Aramisa? On nije smio pustiti Milady da pobjegne. On je nju imao dovesti Atosu, neka je ubije.

— A zašto da je ubije?

— Bože moj, što si ti, mama, ludal! — Kako to ne razumiješ? Milady je Atosu žena. On nju ima pravo ubiti, kad mu je nevjerna.

— Nema pravo.

— Sad ti hoćeš, da si pametnija nego kardinal Richelieu, koji je Atosu kazao: Ako uhvatiš svoju ženu, zatuci je!

— Da, dobro, dobro, kad je tako kardinal kazao — reče ona. I opet je nastala tišina u sobi i tišina nad morem.

I prošle su dvije tri godine, a ona je sjedala opet uz prozor, a ja sam sjedao na podu i položio glavu njoj na skut i mekane, mekane ruke gladile su moje lice.

— A moliš li ti? — pitala me je, kad je zvonilo zvono.

— Ne molim, jer ne vjerujem.

— Ne mari to, što ne vjeruješ. Moli isto, pa ako bude Bog, on će ti platiti, ako ne bude, nijesi opet ništa izgubila.

— He, da sam ja tako mislio, vidio bih više zvijezda, nego što ih vidim. Kasno je više tako misliti, — rekoh.

I opet je nastala tišina u sobi i tišina na moru. A jedna je lastavica zabludjela i uletjela u sobu, zacvrkutala i opet izletjela vani.

A ona nastavi.

— Moli, moli jednako, i ako ne vjeruješ.

— Ako baš hoćeš to tebi za ljubav da učinim, pa hoću; ali ne dugo.

— Samo očenaš.

— Pa dobro. Ali samo tebi za ljubav.

— Da, meni za ljubav, da.

I dolazila je noć, blaga i mirna i mjesec je stajao nad kućom pun i bacao dugi široki put svjetlosti niz more.

A ona je rekla:

— Što je ono crno na mjesecu?

— Pa gore! Jedna se zove Boškovičeva, jer ju je on izmjerio.

— Kakve gore! Nijesu ono gore. Ja vidim lijepo jednu žensku glavu primakala da je poljubi. Pogledaj bolje!

Tada skočih.

— Ne ču! Tako si ti mene varala i za velikoga Medvjeda. Nijesam ja lud!

Bilo mi je da zaplačem. Osjetih takav ponor između sebe i one ženske, da sam bio no mahu da je uvrijedim.

— Polako, Orlando Furioso — reče ona; — polako. Kaži ti meni, zar ne bi bilo bolje, da ono nije medvjed, nego da su kola, koja voze duše Bogu; a zar ne bi bilo bolje, da se na mjesecu ljube, nego da to budu gore.

— Molim te, nosi večeru, to bi bilo najbolje, — rekoh. A ona uzdahne, ustade i ode.

Bila se slegla nad morem noć, a mjesecina se rasprskala po valovima u velike i male mlake svjetla, nemirne i ravne. Nad onim mlakama vidjele se hitre crne tačkice, kao muhe. To su bile neke male ptice, imena im nijesam znao, ali znao sam to, da žive tisuću milja od jednoga kraja, tisuću milja od drugoga, a cijeli dan i cijelu noć kruže nad oceanom. Nostromo je kazao za njih, da su to duše mornara, koji su se utopili; ali se pozitivista nasmijao.

A pozitivista je faktično bio interesantan čovjek. Imao je malu lulicu, a veliki zavinuti nos, kao kljun u turskih galija. Uvijek je pušio, a onaj se dim po u nos, i pozitivista bi svaki čas kihnuo i dometnuo:

— Djavle, ča sam prozebal!

Uza-nj je ležao humorista, opet interesantan čovjek, malih dobrih i plavih očiju, a velike smedje brade — već prošjed. Bio je malen i smiješan. Baš je nešto pripovijedao. Stadoh da slušam.

— He, lako ti je napaliti lulu kad ležiš ovako i kad imaš šibicu u džepu. Ali je napali ti kao što sam je ja, sjedeći gore navrh jarbola, na trećemu penonu; i to sve bez šibica.

— Ne laži tu! — reče pozitivista i okrene mu ledja, ležeći.

— Samo slušaj, samo ti slušaj!

Baš sam bio vezao trinket, a nebo se prolomilo, noć, sijeva, a brod kao da je zamahnitao. Sjedoh na penon i napunih lulu. Kad da — napalim, a šibica nema! Uh, što ćemo sad? Ja baš da opusjem, a jedna se munja odbila iz neba, pa se prelomila na dvije polovine. Jedna

udari u more, a druga cik, cik, cik, pa meni u lulu. Brzo napalih, pa je otisnuh rukom, da ne učini štete.

Udarismo u smijeh svi, osim pozitiviste, koji je odrešito pljunuo preda se.

I opet je nastala tišina, a ja sam ležao na ledjima i gledao nad sobom onu veliku gradju jarbola. Učiniše se mi ogromni, kao da vrhom tiču zvijezde.

Pogledah na zapad; od onijeh triju zvijezda velikoga Medvjeda vidjela se još samo jedna. Učini mi se, da nije moguće, da je sve to prazno oko mene, da je čovjek najviši u ovoj pustoši. Pa ipak tražiš nekoga, višega, tražiš i ne možeš da nadješ. Vjernici ti kažu: traži, naći ćeš. A ti tražiš i dodješ do granice, do svrhe i ne nadješ nikoga, da je viši od čovjeka. A vjernici te pitaju: Jesi li našao? — Nijesam. A što si našao? Našao sam zid, veliki zid. — A ti probij zid — vele vjernici — i traži dalje! Naći ćeš. Ti probijaš glavom onaj zid i opet nalaziš jedan novi svemir i nove zvijezde. Tražiš, tražiš, i nigdje ne možeš da nadješ nekoga, koji je više od čovjeka. Dodješ do kraja; a vjernici te pitaju: Jesi li našao? — Našao sam drugi zid. — A ti probij i taj zid, pa traži dalje; naći ćeš! I probijaš glavom i taj drugi zid; a pred tobom se otvara opet svemir, veći nego ona prva dva skupa. Tražiš, tražiš, i nigdje ne nalaziš nekoga, koji je više od čovjeka. I kloneš. A vjernici te pitaju: Jesi li našao Boga? — Nijesam. — Što si našao? — Našao sam zid. — Ti probij zid, pa traži dalje. — I probijaš opet glavom zid; a pred tobom se otvara novi svemir, veći nego ona tri prva skupa. Tražiš, tražiš, i nigdje ne možeš da nadješ nekoga, koji je viši od čovjeka. Kloneš opet. A vjernici te pitaju: Jesi li našao Boga? — Nijesam. A što si našao? — Našao sam opet zid. — Probij i njega, pa traži! Naći ćeš. — Ne mogu, braćo, više tražiti — kaže nevjernik — ne mogu, puca mi glava od umora. — Eto, vidiš, — kažu vjernici — nama glava ne puca od umora, jer mi nijesmo tražili, nego smo vjerovali. I vjernici se zatrcu na nevjernika i popljuju ga, a on se utopi u njihovoj pljuvački.

Netko mi se dotakne ledja; trgoh se. Nada mnom je stajao mozzo i zapita me:

— Je li istina, da su zvijezde velike koliko naš brod?

Nijesam se odmah bio razabrao, da mu odgovorim; ali me pretekne pozitivista:

— Kako naš brod? Jesu i kako tri, nego su daleko, pa ne vidimo. Na to opet pljune i dometne: — Magarče jedan!

A mozzo legne kraj mene i nasloni glavu na ruku i uze začudjeno gledati u zvijezde na istoku.

Nastade opet tišina, a ja sam tražio da nastavim s onim mišljenjem. U to me prekide glas nostroma:

— Je li istina, kaži mi, da ima dvije vrste sjemena ljudskoga. Jedno je sjeme Kajinovo — to su nemirnjaci, a drugo je Abelovo — to su ljudi dobri. Ovo mi je pripovijedao jedan kanonik. Je li ovo, molim te, istina?

— Ja ne znam; — rekoh.

Tada nostromo reče s prezirom:

— A, ti ne znaš ništa.

Skočih.

— Zašto ne znam ništa! Misliš li ti, da si me tijekom uvrijedio? A znaš li ti, da najglavnije načelo najfinije i najčišće filozofije Sokratove jest: ne znati ništa...

Odjednom prestadoh, smrknuli se pred očima i pogledah na pozitivistu. Ovaj je naime učinio jednu užasnu nepristojnost i namijenio je Sokratovoj filozofiji.

Nastade šutnja. Onaka šutnja, kao kad u jedan salon stupi među gospodje nepozvan i nemio gost.

Legoh opet; više nije bilo govora o filozofiranju:

— Šta ja radim ovdje? — pomislih. Zašto ja nijesam doma. Ta ovo su ljudi gori nego psi. A, neka ih djavo nosi! Pozitivista me je ipak naučio tajnu, kako ću se držati na jarbolu. I doista njegova je tajna izvrsna: upreš samo jednom nogom o konop, a drugu pustiš u zraku, neka čeka u rezervi. Svu silu prenesoš u jednu nogu.

Opet je sve bilo tiho, a nostromo je počeo polako hrcati. Tražio sam o čemu da mislim. Sjetih se psa, kojeg smo prije tri dana bacili u more. Kako je bilo divno pseto! Pozitivista ga je jedne večeri bio našao u okolišu Anverse. Bilo ih je četvero. A pozitivista se privukao k njima, i počeo ih premetati. Kuje nije bilo kod njih. A kad je htio najmladje štene da dotakne, ono mu puhne dva puta u ruku. To se pozitivisti silno svidelo. Uzeo ga je i donio na brod i nahranio mlijekom. Tako je odraslo među mornarima, a bilo divno flamandsko pseto, oštre crne gubice, velikih ušiju i velike smedje-dlake. Kada sam došao na brod prvi se dan sprijateljismo. Bio je lukav i znao je pogoditi odmah, koji će se val prebaciti preko broda, koji ne će. I svaki onaj, koji bi se prelio, bio je dočekan od njegova laveža iza naših ledja. Zatim bi provukao glavu između mojih nogu i njuškao za drugim valom.

— Pući ga, tabo! — vikao sam mu, a on bi se razderao: vau, vau, pa pobjegao natrag. Držao je mnogo do toga, da bude čist i suh. Kad bi morao da prodje preko mokre palube, onda bi podigao jednu nogu pod trbuh, da barem tu jednu sačuva suhu. Jednoga dana bilo je baš na dnu južne tople zone, pri podne, sjedali smo i gledali, kako tabo mrcvari miša. Odjednom kojih deset metara od broda, iz one mirne plaveti morske izroni jedna krasna pasja glava, boje kao kava s mlijekom. Imala je velike crne oči. Pogleda nas nekom ohološću i stajao nad morem. Skočismo svi i vičući: Tuljan, tuljan! A tabo pogleda i stane mahati repom i njuškati prema tuljanu. Htio je, da skoči u more, pa bi se opet povratio na staro mjesto. Tuljan nas je gledao mirno i radoznalo. Zatim je zatvorio oči i spustio se nekom veličanstvenom kretnjom pod more. Više ga nijesmo vidjeli. Tabo je sav drhtao i skakao od prove do kreme, gledajući po moru. Od onoga dana nije to više bio prijašnji tabo. Kad bi koji od nas pogledao na more, pseto bi počelo drhtati, njiskalo, mahalo repom i gledalo za mornarom. Bio je postao sentimental, nemiran i razdražen. A ja mu počeh davati mesa. Tada su ga mornari tukli, a ja sam jednako s njim dijelio meso i tješio ga: Ostavi Ta- (Nastavak na 8. strani.)

'PROLETAREC'

List za interese delavskega ljudstva.
Izhaja enkrat v mesecu.
Izdajatelj:

Jugoslovanska socialistična Zveza
v Ameriki.

Naročnina za celo leto v Ameriki... 50c
Za Avstrijo... 3 krone

Naslovi: "PROLETAREC",

683 Loomis St., Chicago, Ill.

'PROLETAREC'

Devoted to the interests of the
Laboring classes.

Published monthly by the "Slovenian
Socialist Association of America,"
at 683 Loomis St., Chicago, Ill.

Subscription rates 50c a year.
Advertisements on agreement.

Entered as second-class matter January 11th 1906
at the Post Office at Chicago, Ill., under the act of
Congress of March 3, 1879.

SPOMINI NA MAJNIK.

Majnik ni le znan kot mesec, katerega opevajo poetje in v katerem rimski katoličani pojejo Mariji slavo in čast, pač pa je poznan kot najrevolucionarnejši mesec vsega leta. Mogoče je, da obstoji med naravo in človeškim preobratom v mesecu maju nekaka zveza. V naravi vprav v tem mesecu zmaga po hudih viharjih vse vstvarjajoča sila.

Nezadovoljnej vidi v tem mesecu, da vsled večnih naravnih zakonov iz starega, propalega, gnjilobe in trohnine prejšnjega sveta zopet klije mogočno novo življenje, kako se zemlja zavija v pisano in cvetočo obleko in da ptički s krasnim žvrgolenjem pozdravljajo ta preporod v naravi.

Dimnikarski baroni, tvorničarji, sploh raznovrstna podjetniška golarjen je tudi letos v vseh deželah z vso silo nastopila proti delavcem, ki so na prvega majnika zahtevali svojih pravic. V Nemčiji so izprli ošabni podjetniki mnogo delavcev. Samo v Berlinu 1100—1200 knjižgozev.

V Franciji je gibanje za doseg osemurnega delavnika silno narastlo. In le občudovati moramo požrtvovalnost francoskih bratov-delavcev.

Dne 2. maja so v mnogih tvornicah po končanem osemurnem delu odšli delavci domov, ne da bi vprašali podjetnike, če jim je njih nastop všeč.

Ali tvorničarji so takoj nastopili brutalno. V Parizu so izprli 25,000 delavcev Metropolitain železnice, 4000 kovinskih delavcev, 5000 stavbinskih delavcev, 25—30,000 izdelovalcev voz, 12,000 slikarjev in pleskarjev.

Tudi rudarji in premogarji so šli skoro povsod pogumno v boj za osemurni delavnik. V Lyonu se je vršila bitka med policaji in delavci. Na bojišču so obležali mrtveci in ranjenci. Francoska sodišča pa delujejo po stari meščanski navadi: "Kdor zahteva pravico, ta mora v ječo!"

V nekaterih obrtnih strokah so dosegli delavci popolno zmago ali pa le deloma.

Tudi v Španiji in Švici se borijo delavci nevstrašeno za osemurni delavnik. V Barceloni so izprli ključavničarji in tkalci, ker so dne 2. maja po končanem osemurnem delu odšli domov.

V Avstriji so pa delavci dne 1. maja demonstrirali za splošno, enako in direktno volilno pravo. Znano je, da je v Avstriji tako volilno pravo, ki daje vso moč le posedujočim slojem. Ali to pravo posedujočih slojev v Avstriji se bode zdobilo v prazen nič, ker tako zahtevajo organizirani delavci vseh avstrijskih narodov.

V Rusiji sedaj divjajo viharji revolucije in protirevolucije. Ministri pridejo in gredo. Ali mož, katerega pričakujejo vladajoči krogi, da bo završil v deželi mir, ne bo prišel, dokler ne zginejo vse pravice.

Po vsem civiliziranem svetu vstopa proletarij s prvim majem s podvojenq silo za svoje pravice v zlic vsem šikanam mogočnejšev. In to se bode ponavljalo dokler se ne razruši današnja trhla družabna stavba, iz nje pa vzraste mogočno in krasno drevo socializma.

J. Z.

STVARJENJE IN ŽIVLJENJE.

Spisal Ivan Zvrha.

Na tretji strani, v drugi številki "Proletarca" sem čital kratek in pomenljiv stavek: Namen "Proletarca" je obuditi v ljudstvu voljo, da se vsak posameznik zaveda svoje samostojnosti.

Ta stavek je završil v meni, da sem se odločil napisati, da naj bode listu tudi namen obuditi v ljudstvu voljo do spoznanja, da ne potrebujemo nobenih predprav, zakonov itd., s katerimi se ljudstvo terorizira; da ljudstvo spozna, da je ono samo — pravica, resnica in sodnik, ne pa posamezni ljudje, ki si lastijo omenjene lastnosti. Ali morda nismo vsi ljudje bratje in sestre, vsi enako ustvarjeni??

Takoj v pričetku omenjenega članka tudi čitam, "da katoliški katekizem uči, da je človek ustvarjen za nebesa." Res, katoliški katekizem uči še marsikatero drugo budalost. Tudi v svetem pismu je marsikaj zapisanega, ki je direktno v protislovju z zdravim človeško pametjo, kar je že veda zdavna potisnila v kot. Sv. pismo nam pripoveduje, da je bog v šestih dneh ustvaril zemljo in nebo, človeka, živali, rastline itd. In to pravljico so sprejeli tudi v katoliški katekizem kot golo resnico, dasi ima veda o stvarjenju sveta vse druge, verjetnejše in konkretnije dokaze, proti katerim so takozvana božja razodetja prazen nič.

Slišal sem — pa ne vem za sigurno, da so duhovniki na Dunaji v toliko popravili katekizem, da se sedaj čita: *za dolgost dnevov se ne ve*. Ali ne bi bilo pametneje, ko bi katekizem popravili tako, da bi se čitalo: *bog se do danes ni ustvaril vsega sveta, pa še vedno ustvarja, in tudi še ni določil zaključek stvarjenja*. Tak popravek bi se vsaj nekoliko približal znanosti in vedi.

To dobro božjo lastnost — moč stvarjenja — ne uče le kat. duhovniki, ampak uče jo duhovniki tudi drugih razvitih veroizpovedanj, katere pripoznajo osebnega, človeku podobnega boga, ki biva nekje na drugem svetu in ki je vsega mogočen, neskončno moder, vsegaveden itd. Morda bodo duhovniki tudi v tem oziru kedaj popravljali, ko se ne bodo mogli več upirati dokazom znanosti in rekli bodo: *bog kot po-*

polno bitje je povsem različen od nepopolnega človeka.

Ali današnje naziranje o stvarjenju sveta je živelo in cvetelo v raznih bajkah pri raznih narodih že pred sto in sto leti. Le malo ljudi — le posamezni misleci niso verjeli v bajke o stvarjenju sveta. In to je popolnoma naravno.

Ljudje, kojih pamet je bila malo razvita, niso mogli razumeti svojstvo sveta, radi tega so segali po nadravnih čudežih, mejtem ko so misleci lahko razumeli naravni razvoj.

"Bog je svet vstvaril iz nič." Že v tem stavku, ki v sv. pismu in katekizmu stoji zapisan kot dokaz, da je res bog ustvaril svet, da ni bilo nobenega naravnega razvoja, tiči veliko nasprotje.

Večni bog — velemodro, pa tudi nematerielno bitje, duh — naj bi bil sam v vsemiru eksistiral, nakrat se pa spomnil, da je treba ustvariti svet. Ali se pametnemu človeku tu ne vsiljuje popolnoma logično vprašanje, čemu je večni in velemodri bog čepel toliko časa nad oblaki, ne da bi se spomnil, da je treba ustvariti svet?

Že to vprašanje samo dokazuje, kako nelogična, nespametna in neosnovana je trditev v sv. pismu, *da je bog svet ustvaril iz nič*.

Že stari filozofi Lukrecij, Demokrit, Aristotel in drugi so imeli o stvarjenju sveta povsem druge pojme, o katerih lahko trdimo, da so položili temelj moderni vedi. Da se je moderna veda o razvoju, o stvarništvu, še le pričela dobro razvijati v začetku 19. stoletja, je pa zakrivil katoliški papizem, ki je povsod, kamorkoli je segala njega moč, prižgal grmade, na katerih so sežigali ljudi, ki se niso strinjali s katoliškimi bajkami o stvarjenju sveta.

Leta 1775 je Imanuel Kant napisal svojo znamenito knjigo "Allgemeine Naturgeschichte und Theorie des Himmels" (splošno naravoslovje in teorija neba). Ta knjiga je ostala skoro 90 let pozabljena, dokler jo ni leta 1845 Aleksander Humboldt v svojem prvem delu "Kosmosa" zopet oživel. Tem je sledil znameniti francoski matematik Piere Laplace. Vodilne misli Kanta in Laplace-a v kosmogeniji se strinjajo v mehaničnem gibanju planetov, da so se vsi svetovi vsled vedno sukoječega gibanja zgostili iz megle. Seve so to naziranje drugi kasnejši misleci popravili in izboljšali, v resnici je pa ostalo neomajano, kot edino pravo za mehaničen razvoj svetov.

Duhovniki nas silijo, da moramo slepo verjeti, kar je v sv. pismu in katekizmu, da ne smemo verjeti dokazom moderne vede o stvarjenju sveta. Le ti trdijo, da kdor ne veruje v svetopisemske bajke, da tudi nič ve.

Vsled tega je tudi cerkev za napredne, svobodomiselne ljudi preozka, ker sili človeka verovati take reči, ki so v protislovju z zdravim človeško pametjo.

Kot moderni ljudje, ki posedujemo vedo in umetnost, gotovo ne potrebujemo duševnih jerobov, ki bi nam določali kako in kaj naj mislimo. Povsod v prosti naravi gledamo resnico, dobro in lepo. Čemu bi potem verjeli slepo naukom duhovnikov, ki se ne strinjajo z resnico, dobrim in lepim, katere lahko

s prostim očesom opazujemo v naravi.

PREOBRAT NA HRVATSKEM

Ali imamo Slovenci kaj političarjev?

Stranke, klube, časopise, poslance, voditelje, žurnaliste — vse to imamo. Politike in političarjev pa bi pri nas zaman iskali z Diogenovo svetilko. Kdor pozna boj med liberalno in klerikalno stranko, odnosno med nekaterimi osebami na klerikalni in na liberalni strani, pozna tudi vso slovensko politiko, tako malenkostno, da ji ni para na svetu. Vsa naša mizerija, tako klavrna, da ne najde niti porogljivca snovi v njej, se je neizločljivo dokumentirala v zadnjem času, ko so prevažni dogodki naravnost izzivali manifestacije jugoslovanske politike, pa vendar niso imeli na Slovenskem družega uspeha, kakor vsega skupaj en frazast telegram in pa žalosten komers v "Unionu", ki niti ni bil komers.

Na Hrvatskem se je z glasnim, minoznim naporom podrl zistem grofa Khuen-Hedervaryja; madjarska "narodna" stranka je doživela poraz, od katerega nikoli več ne čreva, vsa hrvatska in srbska javnost se je oddahnila, zgodovina na slovanskem jugu je našla mejnik. Od začetka sedemdesetih let ni bilo tako važnega dogodka na Hrvatskem, kakor je bila letošnja zmaga opozicije. A Slovenci, ki neprenehoma naglašajo svojo solidarnost s Hrvati in s Srbi, ki deklamirajo kilometrične govorce o jugoslovanski ideji, ako se prikaže le slučajno Srb ali Hrvat v Ljubljani, so imeli za velepomembni dogodek pet ali šest uvodnih člankov, razdeljenih po petih ali šestih časopisih, za našo politiko pa pomeni hrvatski preobrat toliko, kakor demisijsa kakega kitajskega mandarina... Ali imamo kaj političarjev?

Ako abstrahiramo od liberalno-klerikalnega boga, ki pri nas nima velikih, tehtnih načel, niso imeli slovenski prvaki nikoli druge agitijske snovi, kakor narodno vprašanje. V kompleksu mnogoštevilnih splošnih zadev je treba pač tudi temu vprašanju priznati pomen in socialisti ga niso nikoli tajili, naj so jim tudi nasprotniki neprenehoma imputirali pomanjkanje smisla in razumevanja za narodnostni problem. Nacionalno vprašanje ni edino in tudi ne najvažnejše izmed vprašanj, ki zahtevajo rešitev. Vsekakor pa ekzistira in socialisti, stoječi vedno na realnih tleh in zame-tujoči neplodno ideologijo, so se sicer energično bojevali proti protizlorabljanju in proti nedopustnem potenciranju nacionalizma, računali pa so vedno tudi s tem faktorjem in vodilo njihovega ravnanja je bilo tudi tukaj pravičnost in naravnost. Razven narodnega vprašanja ima socialna demokracija še dosti drugih skrbi, in sicer nujnejših. Našim meščanskim strankam pa je bila narodnost Archimedova točka. Družega stališča niso imeli za nobeno stvar, kakor narodno. Tako bi se torej lahko zahtevalo od njih, da vodijo narod vsaj na nacionalnem polju in da store vse, kar je potrebno, da se pride na tej poti do kalkšnega cilja.

Naloga je seveda združena s te-

žavami, ali kdor se jih boji, nima pravice, vsiljevati se za voditelja. Da je bila od Bleiweissovih časov vsa slovenska narodna politika samo puhla fraza, je dejstvo, ki se ga prvokom ne more odpustiti. Ali vpoštevajmo razmere, priznajmo olajševalne okolnosti, pa recimo, da slovenski voditelji niso imeli priložnosti, storiti kaj odločilnega, ker je bil splošni položaj preveč klavrn in ni dajal opore za pomembnejši čin. To sicer ni zadosten odgovor, ker razmere ne postanejo brez ljudi in ker politika ne sme biti pasivnost, temveč aktivnost. Ali vendar koncedirajmo.

Toda položaj je naenkrat izpremenjen. Na Hrvaškem je zgodovina zabeležila dogodek, ki ga ne more prezreti noben političar v državi, ki ga pa ne sme prezreti zlasti noben jugoslovanski političar. Ako je jugoslovanska vzajemnost realna stvar, tedaj mora preobrat onkraj Sotle pomeniti kaj tudi za Slovence.

In kaj pravijo slovenski političarji? Kakšno stališče zavzemajo? Kaj izvajajo iz dogodka, kako ga nameravajo porabiti, kakšen vpliv mu prisojajo na naše razmere?

Kategorično zahtevajo ta vprašanja odgovor od Slovencev — slovenski voditelji pa molče, kakor da je padel zistem v Siamu, kakor da se pripravlja nova politična doba v Patagoniji. Molče — ne, ker nam ni nič mar, kaj se godi na Hrvaškem, temveč ker ne vedo, kaj bi rekli, ker ne razumejo dogodka, ker se jim niti ne sanja, kakšne posledice utegne imeti. Če bi jih kdo mogel prisiliti, da bi govorili, bi morali priznati, da nima njih nacionalna politika nobenega cilja; priznati, da sami ne vedo, kaj hočejo?

Z jugoslovanstvom se hranijo liberalci in klerikalci. Jugoslovansko vprašanje je za Slovence vitalno, kar vsakdo razume, da slovenski narod, maloštevilčen, v celoti siromašen, brez zadostne kulture, v ne preveč ugodnem gospodarskem položaju, nima bodočnosti kot širša individualnost, ako ne najde zaslonbe, katere pač ne more iskati drugod, kakor pri narodnih skupinah. Ali zaman bi danes povpraševali, kaj je jedro tega vprašanja in kaj obsega. Jugoslovanstvo je našim političarjem "ideja", to se pravi megla brez čvrste vsebine in brez stalnih kontur. In kadar se zgodi kaj važnega, kar sili zadevo, da si določi jasen cilj in da si napravi določen tir, tedaj se pomagajo s čestitko, ki nič ne pomeni, in s komerzom, na katerem ne vedo povedati ničesar.

Državna preuredba visi v zraku. Vse stene starega poslopja se majejo. Pri nas ne gane nihče roke, da bi se pripravil za novo stavbo. "Počakati je treba, kaj pride, kaj bode." A nekaj pride, nekaj se zgodi — pri nas pa se čaka dalje. In misli se čakati do sodnega dneva. Kdové — morda se enega jutra konstituirala velika jugoslovanska država in anektirala tudi Slovence. Kakršna bode, taka bode in mi zapojemo, seveda navdušeno, "Lepa naša domovina".

Kaj je nam to mar?

Mnogo, prav mnogo. Če je naš zadnji cilj preosnova človeške družbe v vsakem oziru, tako da se tudi sedanja oblika države umakne drugemu, popolnejši, svobodnejši obliki, vemo vendar predobro, da se raz-

voj pač lahko pospeši, da pa ni mogoče preskočiti nobene etape. Kakor v gospodarskem oziru ne moremo čakati s prekrižanimi rokami na trenotek, ko doseže kapitalistični razvoj kulminacijo, kateri mora slediti polom celega ekonomičnega sistema in novo gospodarstvo, tako moramo tudi v politiki računati z vsemi postajami, ki so na poti do zadnjega cilja. Čez noč ne izginejo obstoječe države, da bi se povzdignila na njih razvalinah svobodna socialna družba. Proletariat, poznavač in vpoštevajoč zakone socialnega razvoja, vendar ne more biti fatalist, temveč mora tudi v razmerah, kakršne so, krepčati svojo moč, ne le da lažje prenese obstoječe težave, temveč tudi da se lahko uspešno bojuje za svoj zadnji cilj.

Jugoslovanski proletariat, tudi slovenski, potrebuje razmere, v katerih se mu bode mogoče duševno in materielno razvijati. Socializem je vprašanje kulture; v malenkostnih okolnostih pa je nemogoča visoka in obsežna kultura. Naša narodna mizerija je prokletstvo za slovensko delavstvo, ki ne najde tukaj nobenih virov za svojo povzdigo in za svoje okrepčanje. Odstranitev te mizerije, je potreba tudi za delavce; ne šovinizem, ki ga sovražimo, temveč življenska potreba nam diktira zanimanje za jugoslovansko vprašanje, ki mu je naloga, vstvariti večjo kulturno celoto in s tem podlago za višje gospodarsko življenje.

Ali je še kaj upanja, da reši buržoazija to vprašanje? Seveda bi bila to v prvi vrsti njena naloga. Povsod po svetu je izvrševala buržoazija take naloge in tako je ustanovila države meščanskega značaja. Slovenski purgar pa misli, da je storil zgodovinsko delo, ako obleče rdeče srjaco sokolsko in slovenski voditelj kriči proti volilni reformi, kakor bi ga drli, ker si je vcepil v glavo, da moramo dobiti tu ali tam dva mandata več. In slovenski pesnik pripoveduje plitkim žurnalistom, da obstoji "slovanska akcija", katere ne bi mogla definirati živa duša. Napravijo si vseveljavno "stališče" za pečjo, ali pa love muhe po vseh kontinentih in ne vidijo, kaj se jim godi pred nosom.

Ali naj torej čakamo na buržoazijo in na njene voditelje? Ako bode njej prepuščena usoda slovenskega naroda, ga bodo s svojo patentirano metodo reševali, dokler ne bode nikogar več, ki bi se ga še moglo rešiti. Slovenski proletariat se pa zahvaljuje za tako reševanje. Žalostno je, da je tako, ali vse kaže, da ne bode bolje, dokler se ne poloti tudi te naloge socialna demokracija. Žalostno je, kajti delavci imajo res dosti drugega dela; žalostno je, kajti naše delavstvo je zanemarjeno, njegov razvoj je omejevan, njegovo gibanje je zatirano, njegova gospodarska moč je potlačena. A vse nič ne pomaga. S podvojeno energijo se je treba polotiti dela, da se odpravi te težave. S potencirano pridnostjo je treba okrepčati politično, strokovno in gospodarsko organizacijo delavstva, da bode jugoslovanska socialna demokracija kos tudi tej nalogi. Kajti če bi računali na meščanske političarje, vzame slana ves slovenski narod.

"R. P."

DOPISI.

Chicago, meseca junija.

Cenjeno uredništvo "Proletarca"! Malo zahajam v krog mojih rojakov, a vzič temu sem bister opazovalec čilkaških razmer, ki vzbujajo zadnji čas pozornost na vsacega mislečega človeka.

Razmere so postale res akutne, a to nič ne de; kajti ta tresk in bum bo zjasnil smrdljivo atmosfero, da nam bo potem cilj čim jasnejši, da bomo več zaupali našim idejam, kot smo do danes. V sled tega trdim, da je ta boj neobhodno potreben, da se dá narodu prilika spoznavati, kdo ima prav in kdo je na knivni poti.

Priznati je treba, da je pametna opozicija potrebna in da je to edino orodje napram samovolji posameznikov.

— Lahko bi rekli:

Ako bi imeli pred desetimi leti "Proletarca", bi "Glas Naroda", "Amer. Slovenec" in "Nova domovina" drugače računali s slovenskimi delavci v Ameriki, kot pa sedaj, ko imajo že mošnjo precej rejeno, pa se prav hinavsko posmehujejo izza vrstic teh duše- in grošelovcev. O družih listih, ki so med potjo k humbugu opešali in vzeli konec še preje kot jim je šel humbug v kalice, — kajti tudi humbug zahteva svoj tribut požrtvovalnosti in žrtev — niti govoriti ni treba, ker teh kreatur bi sploh ne bilo na dan.

Toda vendar je prišlo tako; sedaj pa naj bi bilo drugače, akopprav se prvih napak ne da popraviti. Prevelika zaupnost v neznane individije, ki imajo sicer sladka usta, kadar imajo bisago na rami, ni nič prida! Ogledati je treba te ljudi od vseh strani, posebno bisago, ki jo navadno skrivajo; sicer se pride prerado na led.

Nekako tako bi se kmalu zgodilo v Chicagi, ako bi ne bilo nekaj bistroidnejših ljudi. Ti so — sicer nekoliko pozno — vendar še ob pravem času — z ustanovo "Proletarca" — stopili *pritepenec* na prste in ljudi v Chicagi, kakor tudi izven mesta na kretnje teh ljudi opozorili. Mnogo ljudi tega seveda ne vrjame, kar piše "Proletarec", meneč, da se to piše in opozarja le za "hec". Tudi to nič ne de; pustimo ljudi, da skusijo šibo sami, mogoče se jim še le tedaj odprejo oči, ko bo prepozno, ko bo po skušnji. Teoretični ljudje danes še niso; nevrjamejo, da se v ognju speče; naobratno: prste vtikajo v ogenj, potem pa jokajo... Pa naj se le spečejo, pustimo jih, ki so neumni in naj jokajo. Čudnih ljudi je danes na svetu. Pred nosom odira *pritepenec* ljudi prav po hajduški in nihče teh "praktičnih ljudi" nima poguma ziniti besedico. Za hrbtom se čuje sem ter tje pridušanje, ali človek nemore dati takim zahrbtnim lementarijam nič kredita, ker to izgleda pre strahopetski. Pa tudi iz družih ozirrov, se v teh nevrjetnih časih ne more takim ljudem nič več zaupati, kot tistim, ki so od teh preklinjani. Taka šumičenja niso dandanes prav nič pregrešna; kajti moder se pravi biti pred katastrofo. Zato pravim še enkrat, da je ta boj v Chicagi oficijelnega pomena in za vse svobodomiselnje slov. delavce v Ameriki važen v svojem bistvu. Ne rečem, da se ta boj zdi važen vsem slov. delavcem

v Ameriki; trdim pa, da se ta boj vidi potreben od strani rečene: napredne socialistične delavske stranke. In kdor ima oči, naj gleda, če že nima možganov, da bi mislil, — in kdor sliši, naj posluša z vsem zanimanjem!

Pred par leti sem bil nazorov, da so rojaki prevdarni in da dejstva sodijo primirno tem. Zadnji čas pa sem se naučil nekaj novega, iz česar sem uvidel, da temu ni tako. Zapazil sem, kako velikodušni so ljudje (in celo ponosni vrhu tega) kadar imajo opraviti z ljudmi, ki nosijo javni pečat sleparstva na svojem imenu, med tem ko bi kakega poštenega človeka naj raje umazali. Ta uganjka je precej samosvoja in jo je prav vsled tega težko rešiti: od kod da to prihaja. Kot za vzrok, takega vedenja od strani gotovih ljudi napram sleparjem, bi se naštelo lahko marsikaj, kajti motivov je mnogo. Vendar pa sem zapopadel, da ne morejo voditi naše rojake k temu nobeni drugi motivi, kakor bizantizem in pa provincijalna simpatija, ki ima v neizobraženih ljudeh dovolj prostora. Gotovo je, da se neizobraženec ne čuti prav nič častno ponižanega, ako se peča ozir. zagovarja goljufa. To zadene tiste sosebno, ki so iz enega kraja doma. Takim ljudem je v prvem oziru provincijalna simpatija, ki je prenešana na osebo, s katero imajo opraviti in pa nekaka dolžnost v zvezi specifično spojena — in tako se čuti sovaščan prizadetega obenem; vsled tega, da se reši "čas" njegovi provinciji, katero je onečastil njegov soprovincijalec se hoče tudi slednji potegniti za svojega tovariša, ki se *poznata iz domačega pašnika*. Je stvar na mestu ali ne, zato taki ožji "patrijotje" ne prašajo. Glavno je, da rešijo "čas" provincije. To so za te vrste ljudi važne reči...

Na tak način se danes rokavnjači z moralo, karaktarjem in značajem.

Pri rojakih igrajo še stare, tradicionalne strani glavno ulogo, pa naj so te strani že verskega ali splošnega značaja. Te tradicije je treba v masi udušiti, potem šele pride na vrsto jasnost in stvarnost; potem se le bodo znali rojaki presojeti dejstva primirno in nepristransko — v prid idealnega napredka.

To nalogo — kakor vidim, hoče izvršiti edino le list "Proletarec", in vsled tega je želeli, da se list čim bolj razširi med nezavedno maso.

X.

Javen shod.

Mednarodni socialistični klub v Glencoe, Ohio, je sklical dne 2. junija 1906 javen shod, da se protestira proti premogarskim baronom, ki so hotli z neumijskimi delavci pričetati delati v premogokopih.

Vdeležba za našo majhno naselbino je bila ogromna.

Sodr. Nace Žlemberger je ob 7 uri zvečer s pozdravom na navzoče delavce odprl shod. V predsedništvo sta bila izvoljena sodruga Nikolaj Zabolič in Ivan Suhar. Na dnevnem redu je bila točka: V prevdarek delavskemu ljudstvu v Glencoe, Ohio. Na shodu so govorniki govorili v slovenskem, hrvaškem in talijanskem jeziku. Sodr. Žlemberger je predložil na-

slednjo resolucijo, ki je bila soglasno sprejeta:

"Danes v dvorani Andreja Kravanja zbrani delavci protestirajo najodločneje proti podlemu nastopu premogarskih kapitalistov napram organiziranim delavcem.

Uvažujoč, da hočejo kapitalisti organizirane delavce nadomestiti z neukimi in neorganiziranimi, izjavljajo organizirani delavci, da bodo najprvo z lepa poskusili pregovoriti svoje nezavedne tovariše, da ostavijo delo. Ako bi to ne pomagalo, potem bodo delavci segli po drugem orožju, po bojkotu, prepovedalo se bode trgovcem prodajati živila in druge potrebne reči stavkolomcem.

Sedanja stavka je poučila organizirane delavce; za katere kandidati jim bode treba glasovati pri prihodnjih volitvah.

Nadalje izrekajo danes na shodu zbrani delavci Johnu Mitchellu, predsedniku premogarske unije, svoje ogorčenje radi njegove lojalne in popustljive taktike napram kapitalistom, obenem pa obljubijo, da se bodo vedno borili v vrstah mednarodno organiziranega socialističnega proletarijata, da se tem preje uresniči: *svoboda, enakost in bratstvo*."

Odbor.

Glencoe, Ohio, 10. junija 1906.

Vsi slovenski listi molče o razmerah v naši naselbini. Ali res? Ne. Včasih se oglasi stari, brezzobni stric "Glas Svobode", in udarja na struno obrekovanja, da bi ponižal zavedne delavce. Taki dopisi se dozdevajo gospodi okoli "Glas Svobode" zelo važni, zato je ni čudo, ako čitamo malo ali nič o boju, katerega so bili tukajšni premogarji z lastniki premogokopov.

Premogarska družba Weber je dne 9. jun. t. l. podpisala plačilno lestvico z leta 1903. Pričelo se je povsod z delom.

Zmagala je torej delavska organizacija. Jasen dokaz, da se moramo delavci družiti v strokovnih organizacijah, ki imajo utisnen mednarodni pečat, v katerih ima vsaki delavec, bodisi katerikoli narodnosti enake pravice in dolžnosti.

Na žalost moram konstatirati, da imamo v Ameriki še dokaj slovenskih listov, ki delajo reklamo za narodna strokovna društva pod narodnim vodstvom. Ta reklama pomeni z drugimi besedami, naj delavci ustanove slovenska strokovna društva, lastnike takih obškur-nih listov naj pa volijo svojim voditeljem, da jih bodo ob času plačilnih ali drugih prepirov prodajali kapitalistom. Poleg pa žele lastniki teh kramarskih listov prav ponižno v svojih črnih dušah, da bi vsakdo le to čital in verjel, kar mu ponujajo za duševno hrano.

Kako je povdijalo slov. časnikarstvo v Ameriki, dokazuje to dejstvo, da "Glas Svobode" priobčuje le take podlistke, kakeršne so so drugi že pred leti ožigosali v "Rdečem Praporu", kot pornografične, svinjske, kakeršnih se poslužijo le taki ljudje, ki se ne upajo ali pa ne morejo nastopiti z uma svitlim mečem napram klerikalizmu ali verstvu v obče.

S takimi podlistki kot "zgubljeni bog" pojdite se solit, ako nimate boljših, znanstvenih argumentov napram klerikalizmu. Učite narod, kako je svet nastal, kako se vse

spreminja v naravi, ne da bi bog svoje prste vtikal vmes in vera v nadnaravna bitja bode v narodu kmalu izginila.

Mednarodni socialistični klub v Glencoe je daroval v podporo talijanskemu socialističnemu listu "Il Proletario" v Philadelphiji \$1, "Rdečemu Praporu" v stari domovini pa tudi \$1.00.

Nace Žlemberger, predsednik.

La Salle, Ills., 28. VI. 06. Cenjeno uredništvo Proletarca!

Pred kratkem je nekdo čenčal in kvasil v "Glas Svobode", da g. Fr. Petrič ni ničesar zmožen, najmanj pa da ima vspeha v agitatoričnem oziru i. t. d. Reklo se je tudi, da je revček; — seveda, človek, ki ni sebičnež in ki ne postčuje ničesar je v očeh sebičnih monopolantov uboga parija; Petrič bi moral posedovati toliko, kot Kondov oče v Semiču, ki bo zapustil baje 100,000 (?) goldinarjev, potem bi se še le zamogel meriti z lastnikom "Glas Svobode". Toda vse to pustimo nastran, pa pogledjmo, kako stvari stoje glede tistega čvekanja, ki ga je čvekalo neko revše — in sicer duševno revše, ne denarno, kajti mnogo ljudi je revnih na duhu, vzlic temu, da imajo groše. K tem spada seveda tudi lastnik "Gl. Sv."

Mi, v La Salle-u, smo taktiko lista "Gl. Svobode" izpoznali baš tistikrat, ko smo čitali v njem tisto čvekanje neke ponižne, opravljive dušice, ki je hotela zagovarjati lastnika "Gl. Svobode". In tako je prav, da se poznamo!

Mi dobro vemo, da tisti ljudje, ki morajo prav sedaj sovražiti Petriča, sami vedo, koliko je zmožen; ali sedaj se gospodom ne gre za to, da puste vsakemu svoje, marveč umazati hočejo ljudi, zato ker so sami umazani!

Do danes se ni nihče oglasil, da bi povedal tistim čvekarjem, da so navadni najemniki umazanega dela in vsled tega smo čutili mi potrebo, da to javno izrečemo:

G. Petrič je bil tisti, ki je tu v La Salle-u prvi agitiral in s pomočjo tuk. rojakov naše društvo "Triglav" št. 2 spadajoče v S. N. P. J. organiziral!

To je torej dokaz, da "Glas Svobode" vedoma laže, obrekuje in slepi, samo da gre.

Ali naj še kdo vrjame takemu listu, katerega lastnik ne pozna načel, ne loči resnice od krivice in ne pravega od nepravega?!

Sram vas bodi!

Podpisi: Math Strohen, Silvester Kramaršič, John Vögrič, A. Laikovič, John Puček.

Op. uredništva: Priobčili smo ta dopis, na izrečno željo podpisancev in uredili le v obliki.

"PROLETAREC" V TOŽBI!

Vsem čitateljem "Proletarca" je znano, da je "Proletarec" prinesel članek s podpisom gosp. Fred. Pečeta, v katerem se očita g. Fr. Klobučarju, da je poneveril denar, katerega je Pečeteva gospa izročila kot mesečne doneske za svojega soproga gospej Pavlini Verščaj. Iz društvenih knjig društva "Slovenija" je pa razvidno, da je g. Fr. Klobučar odračunil omenjeni denar društvenemu blagajniku.

G. Klobučar je vsled tega tožil g. Pečeta radi obrekovanja. G. Peče se je izgovarjal, da članka pisal ni, da sploh kaj takega ni podtikal g. Klobučarju, da se je vsebina njegovega članka glasila povsem drugače. Vršile so se dve obravnave, ko se je imela pa vršiti tretja obravnava, jo je Peče popihal iz Chicago. Tako se je izvedelo od njegovega zagovornika, ki je položil za njega poročstvo. Vsled tega je bila tožba odredjena na višje sodišče. In tako je prišel tudi njegov zagovornik v zadrego.

Sedaj je g. Klobučar vložil tožbo proti soodr. Jožetu Zavertniku, kot članu uredniškega odbora "Proletarca" radi Pečetovega obrekovalnega članka. Vršile so se tri obravnave.

Ko je imelo priti do četrte obravnave, je uredniški odbor uvidel in spoznal, da je g. F. Peče uredništvo "Proletarca" nafarbal debelo, ker je podtikal g. Frank Klobučarju defraudacijo v društvu "Slovenija" Č. S. B. P. J., radi tega je sklenil uredniški odbor, da javno konstatira, da se je g. Peče po nepotrebnem, ne da bi imel kak tehten dokaz zato, — zaletaval v poštenost g. F. Klobučarja.

Uredniški odbor je na to obvestil o tem g. Fr. Klobučarja, na kar je g. Fr. Klobučar izjavil, da odstopi od tožbe napram soodr. Jožetu Zavertniku in sicer ker smatra, da je nepotrebno, da bi se dva delavca, ki si morata s težkim delom služiti svoj kruh, tožila, ker bi bilo tako postopanje protidelavsko in protisocialistično.

ZMOTIL SE JE V POKLICU.

24. ur pomožni šerif v New Mexico.

Spisal W. E., predelal J. Z-k.

Martin Collins, ravnokar na novo pečeni pomožni šerif v Cochite, je že 70 milj daleč prejezdil pušcavo. Sedaj je došel do gorovja, kjer ima izvršiti svojo službeno nalogo.

Ob ostrem, potnem ovinku opazi deklico, ki je še napol otrok in ki dozdevno počiva na naravni klopi iz lave. Temna polt in oči, črni, gosti lasje, ki so se vsipali iz pod pišanega robca, so pričali, da se po njenih žilah pretaka meksikanska kri. Poleg nje je pa star, siv osel mulil osat, ki je redko poganjal na kamenitem zemljišču.

Collins je jahal mimo deklice, ne da bi jo ogovoril. Nikdar jo ni videl v svojem življenju — vendar bi mu ne bil nikdo boljše pokazal pota do njegovega cilja. Sledila je svojemu ljubljencu. In Meksikanci, ki so prvi prinesli vest o umoru, so izjemoma enkrat govorili resnico. Revica je bila že tri dni na potu, ne da bi s tem kaj družega dosegla, kakor k večjem, da bi svojemu ljubljencu pripomogla do žalostne usode.

Ko je Collins v mraku prijezdil v kamnolom, je ustavil svojega trudnega konjiča pred kočjo, na kateri je bilo s slabimi črkami zapisano: "superintendent". Vrgel je vajeti po šegi kravjih pastirjev konjiču preko glave, skočil raz sedlo in vstopil v kočjo. Ne da bi se spuščal v kak razgovor, je pokazal svoje

službeno znamenje in vprašal po nekem delavcu.

"Hm, mi nimamo nikogar zapisanega sedaj na naši plačilni listini, ki bi se tako pisal," je kratko odgovoril "superintendent".

"Tudi nisem pričakoval, da bode tako neumen in povedal svoje pravo ime," je smehlajaje pripomnil pomožni šerif. "Bom moral že osebno pogledati vse delavce."

"Kakor Vas je volja," je pristavil "superintendent". "Najprvo pojdeva v jedilnico, kajti sedaj so delavci pri večerji, ki po dnevu delajo."

Nažgal je svetilko in korakal kot kačipot pred pomožnim šerifom. V jedilnici je sedelo kakih 40 do 50 delavcev, ki so zvedavo ogledovali tujca. Ta je kmalu odšel. "Ni ga med njimi," je spregovoril zunaj. "Spremiti me morate v rudokop."

Na potu v rudokop je postal "superintendent" račoveden.

"Morda rop," je vprašal "superintendent".

"Hujše."

"Umor?"

Collins je pokimal. "Starega Pereza je umoril radi denarja; tako pripovedujejo meksikanski umazanci."

"In zakaj sumite, da bi bil morilec tukaj. Mi imamo zelo malo novih delavcev."

"Njegova ljubica, netjakinja starega Pereza je na potu sem. Jaz sem jo srečal na potu in če ne bode nič sumila, bode že jutri tukaj."

Prišla sta v prvi rov.

"Tukaj delajo vsi razven treh," je znova pričel "superintendent".

Collins je pri brljavi luči ogledal obraz vsakega poedinca, potem je pa odkimal z glavo. Šla sta v drug rov, kjer sta delala le dva rudarja. A zopet je birič odkimal z glavo.

V daljavi so se pa čuli udarci tretjega delavca.

"Zadnja prilika," je rekel delovodja. "Le hodite po rovu naravnost."

Collins se je po slabem potu kmalu približal koncu rova. Baklja je obsevala le polovico obraza mladega delavca, ki je popravljal tramove, ki so podpirali strop rova.

Collins je tesno zagrabil za revolver in čakal, da vidi ves obraz delavca. Ta je pa takoj spoznal službeno znamenje, katerega je birič pozabil skriti in nehote je vzdignil eno roko. Njegov obraz je pobledele, kar je bilo poznati vzlic prahovi skorji, ki je pokrivala njegovo lice.

"Nikar se ne branite," je rekel Collins. "Najboljše je če mirno odidete z menoj."

Rudar ni črnil besedice. Pripognil se je, da bi pobral svoj jopič, ki je ležal na nekem tramu.

Sedaj se je pa završilo nekaj groznega. Malo zemlje se je vsulo iz stene rova; potem malo več — sedaj za en čeber — potem je pa zagrmelo, kakor če bi se zemlja v svoji sredini razpočila!

Oba moža sta bila zasuta — živa pokopana.

* * *

V gosti temi in zaduhlem zraku se je pričel Collins počasi zavedati. Negdo ga je tresel in čutil je, da se je nekdo preko njega sklonil. "Ali ste težko ranjeni?" se je oglašil neznanec.

"Kdo — kdo je?" je vprašal Collins.

"Crampton. Ali se ne spominjate?"

"Da, da! Jaz sem le malo ranjen, pač pa sem se onesvestil."

"Ako ste pri moči bodeva poskusila priti na svitlo; zrak je slab in jaz se bojim, da imava le malo časa na razpolago."

"Kje so sveče?" je vprašal birič.

"Kaj se je vendar zgodilo?"

"Rov se je podsul. Jaz sem vedno trdil, da je premalo podprt. Misli sem, da se ne bode več zavedli."

"Vi ste čakali?" je začudeno vprašal Collins.

"Ej, seveda — ali zamuditi ne smeva sekunde. Ali znate plaziti se?"

Collins se je povsnel na kolena in roki.

Obstanite tako, da se Vam izognem," je rekel Crampton. "Prostora je le za enega moža. Trideset čevljev daleč sem že skušal priti."

"Zakaj niste splezali na svitlo?" je znova vprašal Collins.

Smeh, trd kakor steklo, kadar se razdrobi, je bil odgovor. "Tako slab človek pa vendar nisem," je prišel Crampton. Vi niste vedeli kam obrniti se. Sedaj pa le naprej! Jaz Vas pustim 6 čevljev naprej. To pomeni mnogo, kjer se gre za sekunde."

Jako počasi in težavno sta plezala drug za drugim po ozki luknji proti izhodu. Nakrat je Collinsu groblja zdrobljenih tramov, desek in kamenja zaprla nadaljno pot.

"Ali ne morete naprej?" je vprašal Crampton. "Tu je bila podpora najslabša in svetoval sem, naj se jo tu najprvo popravi. Upam, da to čevljev od tukaj bode zopet pot nekoliko širša."

Collins je prišel instinktivno trgati kamenje, zdrobljeni les, zemljo in podajati svojemu tovarišu. Ali še vedno se je vsipala fina prst. Tudi zrak je postajal vedno slabši. Collinsa so pričele zapuščati moči.

"Bolje je, da eno minuto počiva," je rekel Crampton.

Težko sopeča, sta si privoščila minuto odmora. Collins je mislil na svojo mlado soprogo in dete. Komaj en dan je bil v službi in že je moral iskati morilca starega Pereza. Soproga mu je branila na pot, ker je vedela, koliko nevarnosti preti jezdecu v puščavi, posebno če gre lovit desperada. In dotični "desperado" mu je sedaj rešil življenje, poleg pa še daroval prilžnost za beg. Take misli so se kakor bliski podili po b'ričevih možganih.

Kako naj tako velikodušnost obdaruje? Morda bode Cramptona razveselilo, ako zve, da mu je njegova izvoljenka sledila.

"Deklica", je prišel, ali zopet takoj umolknil, ker ga je tovariš zgrabil za nogo.

"Netjakinja Pereza Vam sledi. Včera sem jo srečal."

Po kratkem molku je Crampton odgovoril:

"Da, poslal sem po njo. Seve, je bila to neumnost, sedaj to sam spoznavam. Ali moji ljubljani Carmeciti so tam ogrenili življenje. Vsled tega se je tudi završila ta žalostna drama. Stari Perez je vedno grdo ravnal z njo. Nikdar mi ni nič omenila o tem. Slednjič sem sam zasačil Pereza, ko jo je

pretepal. Rekel sem mu, naj vrže bič iz roke, ker drugače mu bode slaba predla. Res je vrgel bič od sebe, a zgrabil je za poleno, s katerim je neusmiljeno vdaril Carmencito, predno sem zamogel zabraniti udarec. V jezi sem zgrabil za revolver in ustrelil. A nisem ga mislil ustreliti. Ko se je nesramnež mrtev zgrudil na tla, sem se hotel najprvo sam objaviti sodišču. Ko sem pa zvedel, da so Meksikanci pripravljeni priseči po krivem, da bi me spravili na vislice, sem pa ubežal."

"V Cochiti so pravili, da ste Pereza radi denarja umorili."

"Radi denarja!" je britko zaklical Crampton. "Kaj takega pa nisem zmožen."

"Meni ni treba to zatrjevati," je odgovoril Collins. In beseda mu je prišla od srca.

Zopet sta pričela oba z delom, z bojem za zrak. Dozdevalo se jima je, da slišita v daljavi človeške glasove. Ali zaduhli zrak je kmalu omamila oba tako, da sta le še instinktivno delala. Slepo sta udriftala proti steni svoje gomile.

Slednjič je Collins popolnoma opešal. Zaman ga je Crampton vlekel za nogo in s svojim slabotnim glasom klical:

"Rešilci se bližajo. Delajte, delajte!" Ali Collins se ni genil.

Collinsu se je pač dozdevalo, da ga nekdo kliče, ali bil je že popolnoma onemogel. Kar ga je nekdo na rahlo prasnjal ob levi roki. To ga je zopet obudilo v življenje in s slabim glasom je zaječal — sedaj so ga zgrabile močne roke in ga potegnile iz gomile.

Presn zrak ga je opijanal kakor vino; dozdevalo se mu je za trenutek, kakor če bi njegova duša plavala v eterju.

Odprl je svoje oči in videl kako rudarji kakor mravlje hité proti gomili, ki se je zopet zaprla. Pomagal bi jim bil, ako bi mu ne bili branili. Šest čevljev je bil od svojega tovariša naprej — sedaj je še le razumel, kaj to pomeni. In on je sem prišel kot rabelj tega človeka.

Ko so se mu vrstile nekoliko moči, je prosil in priganjal rudarje, naj se požurijo, da rešijo njegovega tovariša.

Slednjič so vendar potegnili Cramptona iz gomile — mrzlega kot zemlja, ki je baje vdušila njegovo zadnjo iskrico življenja. Collins e pomagal rudniškemu zdravniku obuditi ga k življenju. Sedaj je slabo zaječal, oči so se odprle: življenska sila je zmagala.

Tovariši so ga odnesli v rudniško bolnico, za njimi je pa zamišljeno korakal Collins.

Komaj je solnce pričelo pošiljati svoje prve žarke na zemljo, že se je Collins napotil k postelji svojega nesrečnega jetnika. "Crampton," je zaklical na rahlo.

Crampton je odprl oči. Bil je isti pogled, kakor pri prvem srečanju.

Pomožni šerif se je skrbno ozrl po dvorani. Videl je, da nikogar ni, ki bi prishuškoval.

"Jaz se bodem sešel z dekletom," rekel je poluglasno; "za njo nima pomena, da bi hodila sem. Povedal ji bom za pot v Vogales. V starem mestu, onkraj meje se lahko snide ta. Tu je papir — zapisano je vse na njem, kar rabite. Jaz bi Vam

svetoval zateči se k sodišču, ali Perezeva brata imata denar. To pove vse. Hudč naj vzame biriško službo. Adijo!"

Bila je že tema, ko je Collins došel v Cochito. On in konjič sta bila trudna. Njegovi koraki so zvabili šerifa Stacy-a na prag. "Vi ga nimate," je zinil nadbirič.

"Ne, bil je mala gospodična imela še kako drugo struno na svojem loku. Te vražje ženske!"

Collins ni odgovoril na to opazko. Zasedel je konja in rekel: "Jutri se bom zahvalil za službo. Prijel bom zopet za svoje rokodelstvo."

Stacy je nekaj nerazumljivega zamrmral, potem pa odšel v sobo, kjer si je drgnil izpahnjeno nogo, ki mu je zabranila, da se ni udeležil gonje...

Collinsovega sklepa se je pa razveselila njegova soproga, dasi ni vedela pravega vzroka.

Is stranke.

Na seji osrednjega odbora "Jugosl. soc. stranke v Ameriki" z dne 19. maja t. l. se je v prilog organizatoričnemu statutu sprejel sledeči odstavek, ki se glasi:

"Vsak član, ki iz osebnih ozirov izstopi iz organizacije, se ga ne sprejme več v "Zvezo".

Nadalje se sprejme predlog, da

se da iz blagajne "Jugosl. soc. Zveze v Ameriki" \$5 v obrambni fond uradnikov "Western Federation of Miners", Moyer, Haywood in Pettibone.

Književnost.

"Naši zapiski", edina socijalna revija na Slovenskem, ima v svoji 5. številki sledečo zanimivo vsebino: Ivan Cankar: Krpanova kobila; — Politično življenje Slovencev (nadaljevanje); — Socialni boji slovenskih kmetov v srednjem veku (nadaljevanje); — Pregled: D.: Gospodarstvo; — Politika, Socializem.

O književnosti poroča A. P. — Priporočamo najtopleje!

Listu v podporos

Slov. soc. klub v Chicagi \$20; Ign. Malovašič \$5; Jos. Jereb \$2; Mart. Hans \$1; Thom. Raspet 25 c.; Tiskovine 30c. — Skupaj \$28 55c.

SODRUGI! 15. julija vsi na izlet čeških sodrugov! Čitajte oglas.

Četrto nedeljo v juliju priredi slov. soc. klub v Chicagi izlet v "River Side". Vsi sodrugi naj se na ta izlet pripravijo!

POZOR!

POZOR!

VELIKI IZLET

... PRIREDI ...

česko občinstvo socijalistične stranke v Chicagu

DNE 15. JULIJA T. L.
V "LEAFY GROVE,"
NA ARCHER AVENUE IN SHEA'S HILL

Izlet pomeni: **mednarodni sestanek socijalistov!** Slovanski socijalisti, **udeležite se tega izleta do zadnjega moža!**

Vzemite Archer Ave. karo do meje in potem Joliet karo, ktera Vas pripelje do prostoria. Ustopnina 10c. Oskrbniški odbor.

SLOVENCEM IN HRVATOM
priporočam svojo

gostilno, dvorano za veselice
in društ. zadeve.

Točim izborna pivo "Magnet", fina namizna importirana in domača vina, izvrstno žganje itd. Pri meni so le fine, unijske smodke na prodaji —

JOŽE POLAČEK,

535 BLUE ISLAND AVE.

CHICAGO, ILL.

POZOR!

POZOR!

Slovincem in Hrvatom naznanjamo, da izdelujemo raznovrstne

OBLEKE

po najnovejšem kroju. Unijsko delo; trpežno in lično. V zalogi imamo tudi razne druge potrebščine, ki spadajo v delokrog oprave — oblek. Pridite in oglejte si našo izložbo. Z vsem spoštovanjem

J. J. DVORAK & CO.

598-600 Blue Island Ave.,

Chicago.

(Nastavak sa 3. strani.)

bo misli za tuljanom. Kad dodjemo u Anversu, naći ćeš ti u sjeni gotičke, flamandske crkve kakvu krasnu, dobru kujicu, koja će ti o-slaćati život. Ostavi se ti tuljana! Pusti ti njega neka roni! — Ali zaludu. I u Evropi je Tabo jednako plakao, gledajući na more. Četvrti mjesec bio je mutnih, krmeljavih očiju, peti je mjesec oslijepio i bacismo ga u pučinu. Eto kako je svršio pas Tabo svoj život. Pomisli: Glupane, traži ga sada, možda ćete se naći!

Tada polako kao da je izašla iz svjetla mjesečeva svojim laganim poskočljivim korakom djevojke — izadje, preda me prva ljubav.

Ušla je plašljivim korakom srne u moju sobu, a sestra je predstavi i dometne:

— Ovo je ona mala, za koju sam ti kazala, da plače, kad učiteljica koju od nas tuče.

Pogledan je.

Imala je krotke crne oči i mirne crte na licu. A jedan crni pramen kose padao joj je niz bijelo visoko čelo i mješao se s obrvama.

Gledasmo se neko vrijeme, a ona odjednom zamahne glavom i pramen poleti s čela.

Dodje mi smijeh. U onome zamahu glave bilo je toliko nesvijesne gracije i energije, te me uhvati želja, da omilim onoj djevojci.

Nagnusmo se nad atlasom. Ja sam pripovijedao, kuda ću proći i u svoje pripovijedanje umetnuo toliko herojičnih događaja, da je sestra bilo dosta, te je izašla iz sobe.

A ona se nagne nad kartom Sjeverne Amerike, upre prstom u Sjedinjene Države, koje su bile u modroj boji, i reče:

— Ovaku ću ja bluzu kupiti, kad budem velika.

To je rekla jednostavno i mirno, a njezine su duboke tamne oči poč-

POZOR! SLOVENC! POZOR!

SALOON z modernim kegljišćem

Sveže pivo v sodčih i butelj-
kah in druge raznovrstne pijače
ter unijske smodke. Potniki dobe
čedno prenočišče za nizko ceno.

Postrežba točna in izborna.
Vsem Slovencem in drugim Slo-
vanom se toplo priporoča

Martin Potokar
564 So. Center Ave., Chicago.

Dr. W. C. Ohlendorf, M. D.
zdravnik za notranje bolezni
in ranocelnik.

Zdravniška praksa, v brezplačno — plačati je le
zdravila. 647 in 649 Blue Island Ave., Chicago.
Uradne ure: Od 1 do 4 pop. Od 7 do 9 zvečer
Izven Chicago živeli bolniki naj piše slovenski

Košček Bratje **SALOON!**

Dobro pivo, whiskey, likere, vino,
izvrstne smodke in prigrizek.
Oglasite se na Centri!

Jože Sabath

advokat in pravni zastopnik v ka-
zenskih in civilnih zadevah.

Pišite slovenski!

1628-1638 Unity Building

79 Dearborn St., Chicago, Ill.

Res. 5155 Prairie Ave.
Phone Drexel 7271.

vale na onoj boji, a i duge crne tre-
pavice činile noć oko očiju.

Tako je počelo naše poznanstvo.
Jednom smo se šetali sami po grad-
skom vrtu, kad je sunce žeglo, a
velike agave dizale su svoje kande-
labre prema njemu. Išli smo kroz
duge redove euonima i borja i po-
činuli usred vrta pod jednom sta-
rom velikom palmom. Sve je klik-
talo u suncu: tulipani sa svojim cr-
venim, modrim čaškama i fuksije,
kao sametni naštrapani leptiri i
tamne beladone i mali žučkasti kra-
ljići. Samo je palma stajala tužna,
obješenih grana, kao glava, u kojoj
se lome misli i čežnje i ne mogu
da nadu nadju.

Listnica uredništva.

K., Tacoma, Wash.: Ob prilici
pismo. Pozdrav!

Ivan Zvrha. Prihodnjič nadalje-
vanje pod istim naslovom. Seve bo-

de vsak članek sam za sebe samo-
stojen. Pozdrav!

Listnica upravnika.

Vse cenj. naročnike prosimo, da
nas v slučaju preselitve iz enega
v drug kraj o tem obavestijo. Isto-
tako naj store vsi tisti, ki lista red-
no neprejmajo. Dopisnica zadostu-
je. —

Ob enem se prosi vse tiste, ki še
niso odračunali bloke, da to v
kratkem store!

STARA TVRDKA NA NOVEM MESTU.

Dobro znana tvrdka z železnino
in pohištvo g. A. M. Kapsa, pre-
je na zap. 12. ulici štev. 201—203,
se nahaja sedaj v novih prostori-
h 543—545 Blue Island Ave., bli-
zu 18te ceste.

Kakor preje, tako hoče tudi v na-
prej skrbeti, da odjemalci dobe do-
bro blago in postrežbo po zmerni

ceni Cenjeni odjemalci si zamore-
jo vsako sredo ogledati našo zalo-
go z označeno ceno. Pridite in pri-
peljite vse znanke! Vsak odkupnik
dobi primirno nagrado.

Naše geslo ni, da bi čim preje o-
bogateli, temveč, da kolikor možno
ustrežemo našim odjemalcem ter
jih kolikor mogoče zadovoljiti.

Pozor! Slovenci! Pozor!

Vsim Slovencem naznanjam, da
izdelujem — po vzoru stare domo-
vine — najfineje

SMODKE.

Posebno viržinke so našle že mno-
go čestilcev.

Naročite, zahtevajte in prepri-
čali se boste! Kdor jih naroči 500
odpošljem poštine prosto.

Z vsem spoštovanjem

**Bahovec Bros., 567 So. Centre Ave.,
CHICAGO, ILL.**

NI ČLOVEKA.

**KATERI NE BI BIL ŠE ČITAL V ČASNIKIH, ALI SLIŠAL PRIPOVEDOVATI OD LJU-
DI O VELIKEM ZNANJU IN SILNI ZDRAVNIŠKI SPRETNOSTI, S KATE-
RO VSAKO BOLEZEN IN VSAKEGA BOLNIKA OZDRAVI SLAVNI**

Dr. E. C. Collins M. I.,

ker je ta slaven profesor
edini zdravnik, kateri je
napisal to prekoristno kn-
jigo „Zdravje“, s katero

Knjiga: ZDRAVJE.

je dokazal, da ni človeške
bede, trpljenja ali bole-
zni, katere bi on popolno-
ma in temeljito ne
poznal.

Zatoraj! Rojaki Slovenci, mi Vam priporočamo, da se, ako ste ne-
močni, slabi ali bolni, obrnete edino le na **Dr. E. C. Collins M. I.,** ker
Vam on edini garantira, da Vas v najkrajšem času popolnoma ozdravi, bodi si katere
koli notranje ali zunanje telesne bolezni, kakor tudi vsake:

Tajne spolne bolezni moške in ženske.

Ozdravljen. Reuma-
tizma in kronične
bolezni želodca.

Ozdravljena glavobola,
belega toka in bolezni
notranjih ženskih
organov.

Ozdravljen: kašlja,
slabine in jetike.

Ozdravljen: živčne bo-
lezni, pokvarjene krvi
in izpadanja las.

Mark Lepetich
Olga, La.

Alojzia Slama,
Clarkson, Nebr.

Janez Zabakovec,
Box 86 Butte, Mont.

John Krnac,
Box 14 Connorville, O.

Poleg teh imamo na razpolago še na stotine pismenih zahval, katerih pa radi pomninkanja pro-
stora, ne moramo tu priobčiti.

Rojaki! Predno se obrnete na kakega drugega zdravnika ali zdravniški zavod,
pišite po knjigo **zdravje** ter pismu priložite nekoliko znamk za pošt-
nino, nakar Vam takoj določimo to knjigo zastonj. V knjigi najdete natanko opisano
Vašo bolezen in nje uzroke in kadar Vam je vse natanko znano, bodete lažje natanko
opisali svojo bolezen in čim gotoveje ozdravili.

V VSAKEM SLUČAJU — toraj natanko opišite svojo bolezen, koliko časa traja, koliko ste stari in vse
glavne znake in to v svojem materinem jeziku, ter pisma naslavljajte na sledeči naslov:

Dr. E. C. COLLINS

MEDICAL INSTITUTE,

140 West 34th Street,

NEW YORK, N. Y.

Potem smete biti z mirno dušo prepričani o kratkem popolnega ozdravljenja.

Zavod Dr. E. C. Collins-a je odprt od 10 ure zjutraj do 5. popoldne.